

بررسی نقش میانجی بهسازی مدرسه در رابطه بین مشارکت اولیا با کیفیت آموزشی

زینب حسین آبادی^۱

سمانه سلیمی^{۲*}

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۰۵

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۰۶/۲۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی از طریق بهسازی مدارس ابتدایی دخترانه شهر زاهدان بود. که با روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی انجام گردید. جامعه آماری پژوهش را کلیه اولیا دانش آموزان مدارس ابتدایی با تعداد ۵۰۰ نفر تشکیل دادند که با استفاده از جدول تعیین حجم نمونه مورگان تعداد ۲۱۷ نفر محاسبه گردید. روش نمونه گیری تصادفی ساده بود. جهت گردآوری داده ها از پرسشنامه های مشارکت اولیا افضل خانی و عبدی (۱۳۸۹)، پرسشنامه کیفیت آموزشی سروکوال پارسورامان (۲۰۰۴) و پرسشنامه محقق ساخته شیرازی (۱۳۹۳)، بهسازی مدارس استفاده گردید. روایی محتوایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. پایایی پرسشنامه ها براساس ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۷۳ و ۰/۹۴ برآورد گردید. داده های حاصل از پرسشنامه ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی شامل آزمون ضریب همبستگی پیرسون و مدل معادلات ساختاری از طریق نرم افزارهای SPSS23 و LISREL8.8 صورت گرفت. یافته ها نشان داد که مشارکت اولیا بر بهسازی مدرسه، مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه بر کیفیت آموزشی اثر مستقیم دارد و همچنین مشارکت اولیا از طریق بهسازی به صورت غیر مستقیم بر کیفیت آموزشی مدارس اثر گذار است.

واژگان کلیدی: مشارکت اولیا، بهسازی مدرسه، کیفیت آموزشی

^۱ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

^{۲*} (نویسنده مسئول)، استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران. salimisamane89@yahoo.com

مقدمه

آموزش و پرورش در هر جامعه انسانی ابزار ضروری برای پیشرفت انسان و توانمندسازی است. هدف گسترده‌ی آموزش و پرورش، آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید در جامعه و آماده سازی آن‌ها برای آموزش عالی است (اکوملاف، اگانمکین و فاسوترا، ۲۰۱۳). در عصری که دانایی به عنوان محور توسعه یاد می‌شود، آموزش و پرورش موظف است با برنامه ریزی‌های به روز و متناسب با پیشرفت علم و فناوری، دانش آموزان را به گونه‌ای تربیت کند که بتوانند به عنوان شهروندانی مفید برای جامعه خود ایفای نقش کنند (حسنا و کوریب، ۲۰۱۵؛ بربری، راغفر، کلانتری و غفاری، ۱۳۹۶). بخش زیادی از آنچه که می‌تواند به مدارس در رسیدن به این اهداف یاری رساند، کیفیت آموزشی مدارس است. مدارس به عنوان پایدارترین شکل نهاد آموزش و پرورش، همواره در معرض پرسش‌هایی در قبال کیفیت بوده‌اند. تحقق مدرسه‌ی با کیفیت در ترکیب با مفهوم مدیریت کیفیت، سازه‌ای گسترده و چند بعدی است که مستلزم بازآرایی ساختار مدارس و بهبود محصولات و خدمات مدرسه، مشارکت همه جانبه و ایجاد فضای اطمینان بخش برای همه گروه‌های ذی‌نفع مدرسه است (خلخالی و قهرمانی، ۱۳۹۲). کیفیت نظام آموزشی نقش تعیین کننده‌ای در پیشرفت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و توسعه پایدار کشور دارد. بنابراین از اولویت ویژه‌ای برخوردار است. کیفیت آموزشی به معنی توانایی تولید نتایج با کیفیت در شناخت، مهارت و هدف است؛ بنابراین توجه و بررسی کیفیت آموزشی یکی از اصول اساسی آموزش و پرورش است که مرکز توجه متخصصان تعلیم و تربیت بوده است. لی (۲۰۱۰) در پژوهشی، بر اثرات مثبت قابل توجه کیفیت آموزشی بر دست‌یابی به موفقیت دانش آموزان دست یافت، پژوهش‌های دیگری نیز نشان داده‌اند عواملی مثل امکانات مدرسه (گاتفردسون، گاتفردسون پایه و گاتفردسون، ۲۰۰۵)، بافت و جو مدرسه (ویلکینسون، ژانگ، نانو و ویلهلم، ۲۰۰۴؛ واترز، کروس و رانی انس، ۲۰۰۹)، تعداد دانش آموزان در مدرسه و کلاس (گاتفردسون و همکاران، ۲۰۰۵؛ لیلجبرگ، فرایدنتفلد، کلوند، فرتس و برت، ۲۰۱۰) که جزو مؤلفه‌های کیفیت آموزشی هستند با دستاورد تحصیلی رابطه دارند.

همچنین، عواملی همچون خانواده، محیط زندگی، مدرسه و خدمات مدرسه، معلمان، مدیران، برنامه آموزشی (شاهدوستی، ۱۳۹۰) دانش آموز، قوانین و مقررات مدرسه، جو مدرسه، فرهنگ مدرسه، انتظارات جامعه از مدرسه (چینگ و لای، ۲۰۱۱) نیروی متخصص و متعهد، مدیریت آموزشی قوی، ویژگی‌های فراگیران، فرایندهای یادگیری و یاددهی (حیبی، پرداختچی، ابوالقاسمی و قهرمانی، ۱۳۹۲) همچنین کیفیت معماری در محیط‌های یادگیری (خسروجردی و محمودی، ۱۳۹۲) در اثر بخشی بر کیفیت آموزشی مدارس نقش مهمی دارند.

¹ Akomolafe, Ogunmakin & Fasooto

² Hassan & Cooray

³ Quality Education

⁴ Gottfredson, Gottfredson, Payne & Gottfredson

⁵ Wilkinson, Zhang, Nuno & Wilhelm

⁶ Waters, Cross & Runions

⁷ Liljeberg, Freidentfelt, klund, Fritz & Klinteberg Britt

⁸ Cheung & M. Li

محققان به پیچیدگی ارتباط بین شکل و خواص فیزیکی مدارس و آموزش و یادگیری پی برده اند. در واقع فضای ظاهری خوب و کافی، تجهیزات و میز و صندلی مناسب، محیط تمیز و منظم، باعث احساس خوب دانش آموزان شده و در نتیجه در آموزش و یادگیری تأثیر گذار است (یولین و تسچنین، ۲۰۱۳).

این عوامل و خیلی از عوامل دیگر در اثر بخشی کیفیت آموزشی مدارس دخیل اند. پس باید همه عوامل در نظر گرفته شوند. جامعه اگر بخواهد همگام با پیشرفت علمی جهان، حرکت کند باید به این عوامل توجه کند و هرگز از تأثیر عوامل چندگانه غافل نشود. زیرا که نادیده گرفتن عوامل فوق در حقیقت سرمایه گذاری بدون هدف و برنامه در آموزش است که به خسارات جبران ناپذیر در سرمایه های انسان منجر می شود (کلارک، باربوسا، جیل و نگیوئن، ۲۰۱۳). همانطور که مطرح شد که شاهدوستی (۱۳۹۰) بیان کرده یکی از عوامل در افزایش کیفیت آموزشی، نقش خانواده است. کارکرد مدرسه به عنوان یکی از نهادهای آموزشی و تربیتی، تعلیم و تربیت است که بدون مشارکت اولیا قابل تحقق نیست. (قدسی، بلالی و لطیفی پاک، ۱۳۹۶). به همین جهت بر اساس مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، یکی از اهداف کلان، افزایش مشارکت و اثر بخشی همگانی بویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی تعیین شده است (شهرزاد بخشایش، ۱۳۹۱: ۲۵).

مشارکت والدین در امور مدرسه، شامل طیف وسیع از انواع زمینه هاست که می تواند شامل مشارکت در عرصه های آموزشی انضباطی، مالی، فرهنگی و اجتماعی بوده، به طور مستقیم (با حضور در مدرسه) یا غیر مستقیم (در محیط بیرون از مدرسه) انجام شود (گونزالز، ۲۰۰۵). در همین راستا همسویی خانه و مدرسه در عالی ترین شکل خود در قالب فعالیت های انجمن اولیا و مربیان، جلوه گر می شود؛ از این رو، امروزه، انجمن های اولیا و مربیان به پر معناترین وسیله ارتباط خانه و مدرسه تبدیل شده اند (همایی، حیدری و بختیارپور، ۱۳۹۳). تربیت بهینه نسل جدید، مرهون تعامل و مشارکت جامع خانه و مدرسه به عنوان دو نهاد اساسی تربیتی است. مدارس، بدون مشارکت والدین نمی توانند آن گونه که باید در تربیت دانش آموزان موفق باشند و این نیاز اجتناب ناپذیر از وجه دیگر برای خانواده نیز مصداق دارد (قدسی، بلالی و لطیفی پاک، ۱۳۹۶). وولی و همکارانش (۲۰۰۹) در زمینه پیامدهای تحصیلی مثبت و مشارکت والدین پژوهشی انجام دادند و آن ها پی برده اند که حمایت والدین و کنترل آموزشی والدین با پیامدهای تحصیلی ارتباط دارد. پژوهش آنان نشان داد که مشارکت کلی والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اثر می گذارد (زنجان زاده، دانایی سنج، سلیمی نژاد، ۱۳۹۰).

موضوع مشارکت اولیا با مدارس، برای بهبود کیفیت در آموزش و پرورش هم اکنون به یک موضوع علمی مهم تبدیل شده که مورد علاقه دست اندرکاران قرار گرفته است. در هر حال، این موضوع نیاز به بررسی و پژوهش دارد و نیازمند برداشت جدیدی از هدایت و رهبری است تا بتواند خواسته های مدیران، معلمان، دانش آموزان و والدین آنها و مراکز آموزشی را در هزاره جدید بر آورده کند (سلیمانی و سلیمانی نژاد، ۱۳۹۴ و شیرازی، مهجران و قلعه ای، ۱۳۹۶). والدین به عنوان نمایندگان جامعه پیرامونی و از عوامل اساسی برون سازمانی، نقشی قابل توجه در تصمیم گیری های مدارس خواهند داشت. بدون

¹ Uline & Tschannen-Moran

² Clark, Barbosa, Gill & Nguyen

³ Gonzalez

مشارکت فعال و مداوم والدین، مدارس به سختی اهداف خود را دنبال می‌کنند و از اینرو، مشارکت و همکاری والدین در فرایند تصمیم‌گیری‌های آموزشگاهی از سیاست‌های اساسی نظام‌های آموزشی پیشرو است (خدییوی، دانشور و میرزایی، ۱۳۹۴). اما عامل مهم دیگری که در کیفیت آموزشی مدارس قابل توجه است، بحث جو و فضای مدرسه و به عبارتی بحث بهسازی مدارس است. بهسازی مدارس به امکاناتی اطلاق می‌گردد که در جریان تدریس، جهت تفهیم بهتر مطالب درسی و یادگیری مؤثر توسط معلم و دانش آموز بکار می‌روند. بهسازی همان وسایل و امکانات آموزشی در مدرسه است که آموزش را از حالت سخنرانی محض خارج می‌کنند و یادگیری را با بهره‌گیری از حواس مختلف آسان و ممکن می‌سازند. در این شرایط شاگردان قادرند اطلاعات رفتار و مهارت‌های جدید را با درک کامل بدست آورند (زراعتی و ایده‌لو، ۱۳۹۲). بنابراین با استفاده از وسایل و امکانات آموزشی گفته‌ها و مطالب درسی برای دانش‌آموزان عینی‌تر و ملموس‌تر می‌شود حتی گاهی اتفاق می‌افتد که آن‌ها در هنگام مشاهده و کار با وسایل، نکاتی ریز و ظریف را کشف می‌کنند که برای همیشه در ذهنشان باقی می‌ماند پس هر اندازه که آن‌ها از حواس خود بیشتر بهره‌گیرند استعداد و خلاقیت‌شان بیشتر شکوفا می‌شود ذهنشان بیشتر فعال می‌شود و معلم نیز از کار خود نتیجه بهتری می‌گیرد (سید قطبی، ۱۳۹۳). در عصر انفجار دانش از کوتاه‌ترین و مؤثرترین راه به اهداف آموزشی مورد نظر خود برسیم و باید بدانیم که تحقق این امر جز با بکارگیری و بهره‌گیری صحیح و برنامه‌ریزی شده از وسایل و امکانات آموزشی و مشارکت اولیا مقدور نیست (ستاری و جعفرنژاد، ۱۳۹۱).

در گذشته، وظیفه‌ی مدارس منحصر به انتقال دانش و معلومات به دانش‌آموزان تلقی می‌شد، اما به علت وجود تغییرات سریع اقتصادی و اجتماعی و تغییراتی که در ارزش‌ها و روش‌های زندگی در جوامع پدید آمده انتظار می‌رود، مدرسه علاوه بر انتقال دانش و فرهنگ، خود را ضامن رشد اجتماعی، عاطفی و سلامت و بهداشت روانی دانش‌آموزان می‌داند؛ بدین جهت ضرورت مشارکت نهاد خانواده به عنوان رکن سهیم در فرایند تعلیم و تربیت در بهبود شرایط آموزشی، فرهنگی و تربیتی و در تحول آفرینی نظام آموزش و پرورش بیش از پیش آشکار می‌گردد و بررسی مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش حاکی از اهمیت مشارکت والدین در امور مدرسه و نقشی که آن در کیفیت، پیشرفت تحصیلی، انگیزه تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. که در ادامه به آن‌ها اشاره شده است.

یکی از نتایج این پژوهش‌ها ناظر بر رابطه مشارکت والدین در مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است. به عبارت دیگر با مشارکت والدین در مدرسه، موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد (دهقان و سراجیان، ۱۳۹۷). پژوهشی توسط زاهدبابلان، کریمیان پور و دشتی (۱۳۹۷) تحت عنوان بررسی رابطه کیفیت زندگی در مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان با توجه به نقش واسطه‌ای خودپنداره تحصیلی صورت گرفت. نتایج تجزیه و تحلیل داده به روش رگرسیون همزمان نشان داد که بین کیفیت آموزشی در مدرسه و اشتیاق تحصیلی رابطه وجود دارد و کیفیت آموزشی و مؤلفه‌های آن ۶۱ درصد قدرت پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی را دارند. قدسی و همکاران در سال ۱۳۹۶ پژوهشی درباره تأثیر عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان مشارکت اولیا در امور مدارس در همدان انجام داد. بر مبنای نتایج پژوهش متغیرهای اعتماد نهادی، تمایل فردی و خوداثربخشی رابطه‌ی مستقیم و معنادار و متغیر بی‌قدرتی رابطه‌ی معکوس و معنادار با میزان مشارکت اولیا دارد، کمترین

¹ School Improvement

میزان مشارکت در زمینه‌ی مشارکت مالی و بیشترین میزان؛ مربوط به امور آموزشی بوده است. ادیب و مردان اربط (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان تجارب والدین از مشارکت در امر تحصیل فرزندان: یک تحقیق کیفی به این نتیجه مهم دست یافتند: بر اساس تجربیات مشارکت کنندگان این مطالعه، مهم ترین دلایل مشارکت و انگیزه والدین، کمک به بهبود آینده تحصیلی و شغلی و هم چنین دانا و توانا بار آوردن فرزندان، می باشد و به همین خاطر والدین وقت بیشتری را برای رسیدگی به تکالیف فرزندان صرف می کنند. نگاه والدین امروزی به آینده فرزندان، متفاوت از دیدگاه های گذشته است، نگرانی از آینده فرزندان ذهن والدین را به خود مشغول کرده و از آن ها افرادی نگران اما مسئول در برابر فردای فرزندان ساخته است. اغلب والدین امروزی شبانه روز خود را وقف فرزندان می کنند و تمام دغدغه های ذهنی شان بعد از شرایط مالی معطوف نیازها و توقعات آن هاست. آن ها با سعی در ایجاد شرایط مطلوب، رفاه کامل و تأمین نیازهای فرزندان، در پی یافتن امنیتی نسبی برای آینده فرزندان خود هستند.

شیرازی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی نقش میانجی انتظارات والدین و مشارکت والدین در رابطه بین انتظارات معلمان با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه سوم استان آذربایجان غربی انجام دادند. یافته های پژوهش نشان داد که مشارکت والدین در رابطه بین انتظارات معلمان و انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، نقش میانجی دارد ولی انتظارات والدین در این رابطه نقش میانجی ندارد. پاهنگ، مهدیون و یاریقلی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن: پژوهش کیفی پرداخت. نتایج پژوهش آنان نشان داد که عوامل ۱. محیطی، ۲. ویژگی های معلم، ۳. امکانات و تجهیزات ۴. مدیر مدرسه ۵. ویژگی های دانش آموز ۶. روابط انسانی ۷. خانواده ۸. اهداف آموزشی و محتوای تدریس ۹. منابع ۱۰. روش تدریس. همچنین دو عامل امکانات و تجهیزات و عامل اهداف آموزشی و محتوای تدریس پایین تر از میانگین متوسط جامعه و نامطلوب بودند.

پژوهشی توسط یزدانی و علی محمدی (۱۳۹۵) تحت عنوان رابطه بین کیفیت فضای یادگیری مدارس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس راهنمایی همدان صورت گرفت. نتایج نشان داد که بین کیفیت فضای آموزش مدارس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معنادار آماری قوی وجود ندارد. پژوهشی توسط سیف نراقی و فریقی (۱۳۹۲) تحت عنوان بررسی چگونگی تعامل اولیا، معلمان، دانش آموزان عادی و دیرآموز و رابطه آن با افت تحصیلی دیرآموزان مدارس عادی دخترانه و پسرانه ناحیه یک آموزش و پرورش شهر زنجان صورت گرفت. یافته ها نشان داد که بین افت تحصیلی دانش آموزان دیرآموز و وضعیت تعامل والدین آنها با معلمان رابطه معنادار وجود دارد. عباسی (۱۳۹۳)، فضلی (۱۳۸۹) عوامل ورودی های نظام آموزش (دانش آموزان)، عوامل محیطی و فیزیکی، عوامل مالی، محتوا و فرایندهای آموزشی را در کیفیت آموزشی مؤثر می داند.

سارا کای و داسکین (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین امکانات خدمات آموزشی و کیفیت آموزشی: مطالعه تجربی از دانشگاه های شمالی قبرس انجام داد. یافته ها نشان داد که بین امکانات خدمات آموزشی و کیفیت آموزشی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج پژوهش ماهورا^۱ و همکاران (۲۰۱۶) نشان داد که مشارکت والدین، کیفیت آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را بهبود می بخشد، یافته‌های پژوهش چانگ کونگ و مینگلی^۲ (۲۰۱۵) پیرامون همکاری بین مدرسه و اولیا در تقویت سواد اطلاعاتی بین والدین مدارس ابتدایی در چین نشان داد که والدین با مدارس، مشارکت چند گانه دارند و همچنین نمرات درسی دانش آموزان به طور مستقیم با رفتار پدر و مادر با مدارس ارتباط دارد. یافته‌های پژوهش مک کورمیک، کاپلا، اکانر و مک کلوورای^۳ (۲۰۱۳) نشان دادند که مشارکت والدین به کلیه فعالیت‌هایی که والدین برای کمک به فرزندان خود برای موفقیت در مدرسه و زندگی انجام می دهند اشاره دارد؛ استیکزی^۴ (۲۰۱۳) در تحقیقی نشان داد که، مشارکت خانواده در امور مدرسه، برای برقراری و حفظ روابط مستحکم مدرسه با خانواده طراحی شده است و همکاری با خانواده‌ها برای اطمینان از امنیت، ثبات و رفاه فرزندان می باشد. نتایج بررسی هاکینز و رادی^۵ (۲۰۱۱) در رابطه با کیفیت آموزشی با امکانات آموزشی دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی انگلیس نشان داد که بیش از ۹۷ درصد دانشگاه‌های آمریکا و ۹۵ درصد دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی انگلیس برای کمک به بهبود فرایند کیفیت آموزش، تسهیل تعامل بین یادگیرندگان و کمک به بهبود یادگیری به صورت برنامه‌ریزی شده از محیط یادگیری مجازی بهره می گیرند. نتیجی^۶ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان رابطه بین مشارکت والدین و موفقیت مدارس در امارات متحده عربی نتیجه گرفت که توجه به تفاوت‌های فرهنگی والدین در امر مشارکت و تهیه برنامه‌های تبلیغاتی مطلوب به منظور تغییر نگرش‌های منفی والدین پیرامون مشارکت می تواند در جهت جلب مشارکت آنها در امور آموزشگاه‌ها مؤثر باشد.

پنر، سمبور و استون^۷ (۲۰۰۶) در پژوهشی تحت عنوان راه‌های مشارکت مردمی در توسعه مدارس راه‌های مشارکت در این بررسی به دو بخش کلی، راه‌های مستقیم و غیر مستقیم تقسیم شد که راه‌های مستقیم خود به سه روش پرداخت‌های مالی، حضور در مدیریت و برنامه‌ریزی و ساخت فضاها و مرتبط و راه‌های غیر مستقیم نیز به دو دسته ارائه پیشنهادات در برنامه‌ریزی و تعیین اهداف و استفاده غیر مستقیم از تخصص‌ها و توانایی‌های والدین در امر گسترش و توسعه تقسیم شده بود. نتایج پژوهش نشان داده است که موفقیت برنامه‌های مشارکتی والدین در یک مدرسه بستگی به عقاید، تصمیم‌گیری‌ها و مهارت مدیر مدرسه در برقراری ارتباط دارد (افضل خانی و عبدی پاکروان، ۱۳۹۲). همانطور که بیان شد و مبانی نظری و پیشینه پژوهش هم نشان داد مشارکت والدین در امور مدرسه باعث پیشرفت تحصیلی، موفقیت و بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان می شود. مطالعه و بررسی‌ها حاکی از نبود پژوهش در زمینه تأثیر مشارکت والدین بر کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه است. بخصوص که در این پژوهش مدارس هیأت امنایی در نظر گرفته شده است، بنابراین پژوهش حاضر به دنبال بررسی تأثیر مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه است. در راستای رسیدن به این هدف، این مطالعه در پی بررسی سوال‌های زیر است:

² Mahuro

³ Chung Kung & Mingli

³ McCormick, Cappella, O'Connor & McClowry

⁴ Stanikzai

⁵ Hawkins & Radi

⁶ Altaneigi

⁷ Penner, Sambour & Stone

۱. آیا مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی تأثیر مستقیم دارد؟
۲. آیا مشارکت اولیا بر بهسازی مدارس تأثیر مستقیم دارد؟
۳. آیا بهسازی مدرسه بر کیفیت آموزشی مدرسه تأثیر مستقیم دارد؟
۴. آیا مشارکت اولیا از طریق بهسازی مدارس بر کیفیت آموزشی تأثیر غیر مستقیم دارد؟

روش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از منظر روش، توصیفی همبستگی از نوع معادلات ساختاری است. جامعه آماری شامل کلیه اولیا دانش آموزان مدارس ابتدایی دخترانه شهر زاهدان بودند. برای انتخاب نمونه مورد نظر از شیوه نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شد. تعداد ۲۱۷ از اولیا بر اساس جدول کرجسی و مورگان انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش عبارت است از:

1. **پرسشنامه مشارکت اولیا:** افضل خانی و عبدی (۱۳۸۹) این مقیاس را برای بررسی مشارکت اولیا در سه بعد تحصیلات و وضعیت خانواده، وضعیت مالی و فرهنگی، ارتباط با مدرسه ساخته اند. این پرسشنامه شامل ۲۳ گویه است. در پژوهشی که سازندگان انجام داده اند؛ ضریب آلفای کرونباخ ۸۱/۰ به دست آمده که با آلفای کرونباخ پژوهش حاضر ۸۴/۰ برابر است.
2. **پرسشنامه کیفیت آموزشی:** این مقیاس را در سال ۲۰۰۴، سروکوال و پارسوامان برای سنجش کیفیت آموزشی ساخته اند. این مقیاس ۱۹ گویه و ۴ بعد (قابلیت اطمینان، پاسخگویی، تضمین و همدلی) است. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۷۳/۰ به دست آمده است که با پژوهش رضایی (۱۳۹۵) که ۸۱/۰ گزارش کرده است مقدری کمتر است اما قابل قبول می باشد.
3. **پرسشنامه بهسازی مدارس:** این مقیاس را در سال ۱۳۹۳، شیرازی برای سنجش بهسازی مدارس ساخته اند. این مقیاس ۵۰ گویه و ۶ بعد (جو کلی کلاس، یاددهی، معلمان، دانش آموزان، تجهیزات و امکانات آموزشی و محیط فیزیکی) است. در پژوهشی که سازنده آن انجام داده؛ ضریب آلفای کرونباخ ۹۱/۰ به دست آمده که با آلفای کرونباخ پژوهش حاضر ۹۴/۰ برابر است.

یافته ها

جدول ۱ یافته های توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را برای شرکت کنندگان نشان می دهد.

جدول ۱: آماره های توصیفی مرتبط متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
تحصیلات خانواده	۸۲/۳	۵۹۸/۰
وضعیت مالی	۵۶/۳	۵۶۴/۰
ارتباط با مدرسه	۷/۳	۴۷۴/۰
مشارکت اولیا (نمره کل)	۹۹/۱۶	۹۳/۱
قابلیت اطمینان	۷۶/۳	۶۱۳/۰
پاسخگویی	۱۹/۴	۷۸۳/۰
تضمین	۹۴/۳	۶۹۹/۰
همدلی	۸۸/۳	۶۴۲/۰
کیفیت آموزشی (نمره کل)	۹/۳	۵۵۱/۰
جو کلی مدرسه	۹۸/۳	۶۷۷/۰
یاددهی	۸۴/۳	۶۶/۰
معلمان	۷۸/۳	۴۷۹/۰
دانش آموزان	۵۸/۳	۶۷۶/۰
امکانات آموزشی	۶۵/۳	۵۳۶/۰
محیط فیزیکی	۵۶/۳	۵۶۸/۰
بهسازی (نمره کل)	۷۳/۳	۴۴۰/۰

همان طور که جدول ۱ نشان می دهد؛ متغیر مشارکت اولیا دارای بیشترین میانگین (۱۶/۹۹) می باشد. یافته های بیشتر در جدول قابل مشاهده است.

از آنجائیکه هدف اصلی پژوهش تبیین تأثیر مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه است؛ در ادامه ماتریس همبستگی و مفروضه های مدل معادلات ساختاری بررسی شد و نتایج آن در جدول ۲، ۳ و ۴ و شکل ۱ و ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

شماره	متغیر	۱	۲	۳
۱	مشارکت اولیا	۱		
۲	بهسازی مدارس	۰/۷۷	۱	
۳	کیفیت آموزشی	۰/۷۶	۰/۹۳	۱

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می شود؛ بین مشارکت اولیا و کیفیت آموزشی ($r=0/76, p < 0/01$) و مشارکت اولیا و بهسازی مدرسه ($r=0/77, p < 0/01$) و کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه ($r=0/93, p < 0/01$) رابطه مثبت معنادار وجود دارد.

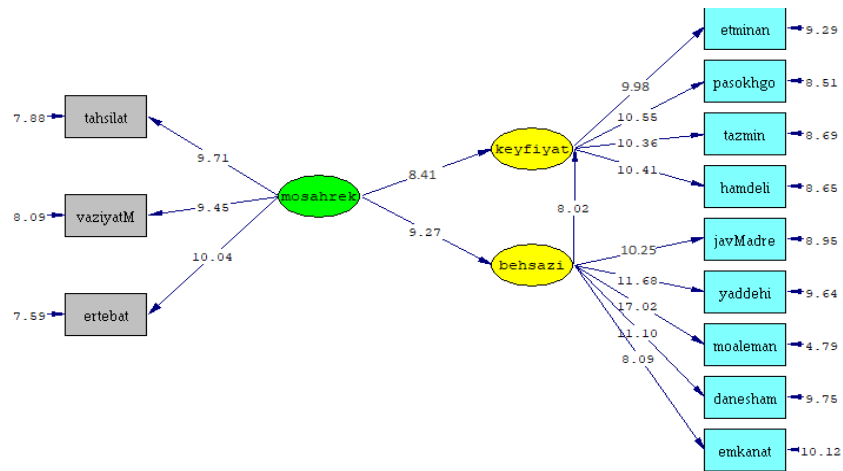
در بررسی مدل پژوهش، ابتدا شاخص های برازش مدل محاسبه گردید. مقادیر شاخص های برازندگی مدل در جدول ۳ قابل مشاهده است. همانطور که ملاحظه می گردد مدل پژوهش از برازش مناسبی برخوردار بوده است.

جدول ۳: شاخص های نکویی برازش

RMSEA	AGFI	CFI	GFI	X2/d.f
۰/۷۲/۰	۰/۹	۰/۹۱	۰/۹۵	۳/۵۶
>۹۰/۰	>۹۰/۰	>۹۰/۰	<۵	سطح قابل قبول
مناسب	مناسب	مناسب	مناسب	نتیجه

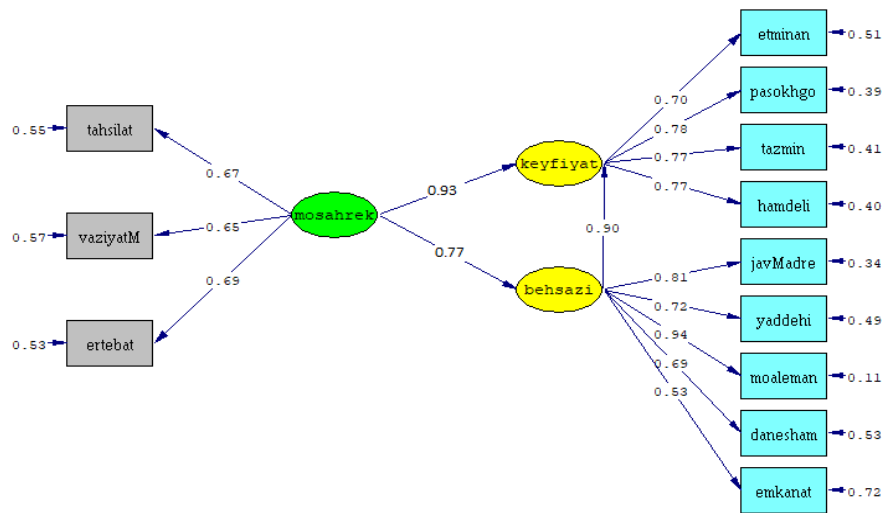
برای بررسی میزان برازش مدل آزمون شده از شاخص های معرفی شده توسط کلاین (۲۰۱۱) استفاده شد. این شاخص ها شامل X^2/df که مقادیر کمتر از چهار قابل پذیرش هستند، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازش تطبیقی (CFI) که مقادیر بیشتر از ۰/۹/۰ نشانگر برازش مناسب الگو هستند، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI) که مقادیر بیشتر از ۰/۹ قابل قبول هستند، مجذور میانگین مربعات خطای تقریب (RMSEA) که مقادیر کمتر از ۰/۰۸ نشانگر برازش مناسب الگو هستند. در جدول ۴ شاخص های برازش الگوی آزمون شده گزارش شده اند که با توجه به معیارهای مطرح شده، الگوی آزمون شده برازش مناسبی با داده های گردآوری شده دارد.

در ادامه پژوهش برای بررسی سؤال های پژوهش از مدل معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج به دست آمده در شکل ۱، ۲ و جدول ۴ و ۵ ارائه شده است.

Chi-Square=797.55, df=218, P-value=0.00000, RMSEA=0.072

شکل ۱. مقادیر معناداری حاصل از الگویابی معادلات ساختاری سوالها

Chi-Square=797.55, df=218, P-value=0.00000, RMSEA=0.072

شکل ۲. مقادیر استاندارد حاصل از الگویابی معادلات ساختاری

جدول ۴: اثرات مستقیم، غیر مستقیم، کل و واریانس تبیین شده متغیرها

اثر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	R ²
به کیفیت آموزشی از				۵۹/۰
مشارکت اولیا	۰/۷۶	-	۰/۷۶	-
بهسازی	۰/۹۳	-	۰/۹۳	
به کیفیت آموزشی از				۰/۶۱
مشارکت اولیا	۰/۴۵	۰/۲۱	۰/۶۶	-

با توجه به جدول ۴ اثر غیر مستقیم مشارکت اولیا (۰/۲۱) بر کیفیت آموزشی معنی دار می باشد. از آنجایی که این اثر به واسطه بهسازی، بر کیفیت آموزشی وارد می شود، نقش واسطه ای این متغیر در ارتباط مشارکت اولیا و کیفیت آموزشی تأیید می شود. همچنین ابعاد مشارکت اولیا و بهسازی مدارس نیز ۶۶ درصد از تغییرات کیفیت آموزشی را تبیین می کنند. مشارکت اولیا نیز ۷۷ درصد از تغییرات بهسازی را پیش بینی می کند. در نهایت در جدول ۵ نتایج سوالات پژوهش آورده شده است.

جدول ۵- نتایج آزمون سوال های فرعی پژوهش

سوال های پژوهش	ضریب مسیر	P	نتیجه
سوال فرعی اول: مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی تأثیر مثبت دارد.	۷۶/۰	۰۱/۰	تأیید شد
سوال فرعی دوم: مشارکت اولیا بر بهسازی تأثیر مثبت دارد.	۷۷/۰	۰۱/۰	تأیید شد
سوال فرعی سوم: بهسازی مدارس بر کیفیت آموزشی تأثیر مثبت دارد.	۹/۰	۰۱/۰	تأیید شد
سوال فرعی چهارم: مشارکت اولیا از طریق بهسازی مدارس بر کیفیت آموزشی تأثیر مثبت دارد.	۴۵/۰	۰۱/۰	تأیید شد

همان طور که در جدول فوق مشاهده می شود سوالات پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند.

بحث و نتیجه گیری

آموزش و پرورش زیربنای توسعه اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی است و به عنوان نهاد اجتماعی اساسی، نقشی حائز اهمیت و بی بدیل در جامعه پذیری و تربیت نیروی انسانی دارد، به گونه ای که تأثیر توجه بیشتر به تعلیم و تربیت، متوجهی جامعه و خانواده است و آینده کشور در آئینه آموزش و پرورش امروز قابل مشاهده است. در جوامع جدید، مدرسه یکی از نهادهای تربیتی و آموزشی مهم است که در کنار خانواده مهم ترین کانون تعلیم و تربیت به شمار می رود (قدسی و همکاران، ۱۳۹۶). از مسائل اساسی آموزش و پرورش برخی کشورها، عدم وجود رابطه و ارتباطات نزدیک و لازم بین

مدرسه و خانواده می‌باشد. سیستم آموزشی ما نیز اگر چه قدم‌هایی در از پیش پا برداشتن این مشکل در سال‌های اخیر برداشته است، از این نقص مبری نشده است. بنا بر این، این پژوهش با هدف بررسی تأثیر مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه انجام شد. یافته‌های پژوهش حاضر، اثر مثبت مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی و بهسازی مدرسه و همچنین اثر غیر مستقیم مشارکت اولیا بر بهسازی مدرسه را از طریق کیفیت آموزشی را تأیید کردند. بنابراین کیفیت آموزشی به عنوان یک متغیر میانجی رابطه بین مشارکت اولیا را با بهسازی مدرسه تحت تأثیر قرار می‌دهد.

یافته حاصل از بررسی سوال فرعی اول نشان داد که مشارکت اولیا بر کیفیت آموزشی تأثیر مثبت و معنادار دارد (با ضریب ۰/۷۶). همانطور که قبلاً گفته شد مشارکت اولیا با مدارس تجلی پیوندی است که برای مشارکت در امر تربیت فرزندان، بین اولیا با مدارس انجام می‌گیرد. این مشارکت، باعث آشنا شدن و آموزش اولیا و دانش آموزان در راستای تقویت اطلاعات و آگاهی‌های تربیتی و از همه مهمتر باعث افزایش کیفیت آموزشی می‌شود و مسئولیت برقرار کردن ارتباط و پیوند بین مدرسه و جامعه را بر عهده می‌گیرد تا از این طریق والدین در رفتار با فرزندان خویش به صورت هماهنگ و همسو با برنامه‌های آموزش و پرورش عمل کنند و میزان کیفیت برنامه‌های آموزشی را افزایش دهند. تربیت و آموزش صحیح کودکان و نوجوانان، کوشش و همکاری متقابل خانواده و مدرسه را برای شناخت و چاره جویی مسائل روزمره تربیتی ایجاب می‌کند. به طوری که امروزه پیوند مستمر خانه و مدرسه و ارتباط متقابل اولیا و مربیان به عنوان یکی از مهمترین ارکان تعلیم و تربیت مطرح است.

یافته حاصل از این سؤال با پژوهش‌های توپور و همکاران (۲۰۱۱) "تحت عنوان تأثیر بین مشارکت والدین و کیفیت آموزشی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان در مدارس ها دی اس در سوئد"؛ یزدانی و علی محمدی (۱۳۹۵) "تأثیر بین کیفیت فضای یادگیری مدارس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس راهنمایی همدان"، ماهورا و همکاران (۲۰۱۶) "بررسی رابطه بین مشارکت والدین با افزایش کیفیت آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در مناطق اوگاندا" و پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) "کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن، دارای همسویی می‌باشد. پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی مدارس را ۱. محیطی، ۲. ویژگی‌های معلم، ۳. امکانات و تجهیزات، ۴. مدیر مدرسه، ۵. ویژگی‌های دانش آموز، ۶. روابط انسانی، ۷. خانواده، ۸. اهداف آموزشی و محتوای تدریس، ۹. منابع، ۱۰. روش تدریس معرفی کرده است. همانطور که ملاحظه می‌شود، مورد ۷، خانواده از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی مدارس بیان شده است که با یافته حاصل از این سوال همسو است.

یافته حاصل از بررسی سوال فرعی دوم نشان داد که مشارکت اولیا بر بهسازی مدارس تأثیر مستقیم دارد. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۲۱ بار به نهاد خانواده اشاره شده؛ بنابراین نهاد خانواده و مشارکت والدین، مهمترین نقش را در زمینه سازی رشد و تحول فرزندان برعهده دارد و اولیای دانش آموزان در همراهی هدفمند خود با مدرسه بویژه در پشتیبانی و اجرای طرح های تربیتی، تأمین زیر ساخت ها و امکانت مادی مدرسه، تصمیم گیری، برنامه ریزی و ارزشیابی از برنامه‌ها و اقدامات فرایند تربیت، باید مشارکت فعال و هماهنگ با مدرسه داشته باشند. که همه این عوامل بر بهسازی مدرسه هم اثر مثبت خواهد داشت. مشارکت اولیا از جمله مهم ترین عوامل بر مؤثر بهبود بهسازی مدارس شمار به می‌رود. مشارکت اولیا تنها بعد مالی نیست، بلکه در تمام زمینه‌ها الزامی است، آگاهی بخشی به اولیا در امر مشارکت، دعوت از آن‌ها جهت بازدید

از مدرسه، تجلیل از افراد خیر می توان اشاره کرد. سازمان آموزش و پرورش با تمام ارکان، ساختار و فرآیندهایش در خدمت مدرسه و یادگیری دانش آموزان است، لذا هرچه تلاش کنیم مدرسه را به سمت بهسازی و اثربخشی بیشتر سوق دهیم و اسباب پیشرفت و ارتقای آن را فراهم کنیم، به هدفی که کل وزارت آموزش و پرورش در نظر دارد و آن یادگیری دانش آموزان است، خواهیم رسید. یافته حاصل از این سوال، با پژوهش های پژوهش استنیکری (۲۰۱۳)؛ نتایج بررسی ها کینز و رادی (۲۰۱۱) "در رابطه با بین کیفیت آموزشی با امکانات آموزشی دانشجویان دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی انگلیس" نشان داد که بیش از ۹۷ درصد دانشگاه های آمریکا و ۹۵ درصد دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی انگلیس برای کمک به بهبود فرایند کیفیت آموزش، تسهیل تعامل بین یادگیرندگان و کمک به بهبود یادگیری به صورت برنامه ریزی شده از محیط یادگیری مجازی بهره می گیرند، همسو است.

نتیجه حاصل از فرضیه فرعی سوم نشان داد که بهسازی مدرسه بر کیفیت آموزشی تأثیر مستقیم و معناداری دارد. یافته های این فرضیه با پژوهشی ها کینز و رادی (۲۰۱۱) "در رابطه کیفیت آموزشی با امکانات آموزشی دانشجویان دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی انگلیس" انجام داد؛ نتیجه پژوهش پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) "در بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس" نشان داد که عوامل ۱. محیطی، ۲. ویژگی های معلم، ۳. امکانات و تجهیزات ۴. مدیر مدرسه ۵. ویژگی های دانش آموز ۶. روابط انسانی ۷. خانواده ۸. اهداف آموزشی و محتوای تدریس ۹. منابع ۱۰. روش تدریس؛ (مشخص است که امکانات و تجهیزات و منابع از موارد بهسازی مدرسه بر کیفیت آموزشی مؤثر است)؛ عباسی (۱۳۹۳)، عوامل ورودی های نظام آموزش (دانش آموزان)، عوامل محیطی و فیزیکی، عوامل مالی، محتوا و فرایندهای آموزشی را در کیفیت آموزشی مؤثر می داند (عوامل فیزیکی و مالی مربوط به بهسازی)؛ یولین و تسکین موران (۲۰۰۸) به کیفیت امکانات و جو مدرسه اشاره کرده اند همسو است.

نتیجه حاصل از فرضیه فرعی چهارم نشان داد که مشارکت اولیا از طریق بهسازی مدارس بر کیفیت آموزشی تأثیر معناداری دارد. و این حاکی از آن دارد که همانطور که بیان شد، مشارکت اولیا به طور مستقیم بر بهسازی مدرسه و کیفیت آموزشی اثر می گذارد. همچنین مشخص گردید که بهسازی مدرسه متغیر میانجی است و رابطه بین مشارکت اولیا و کیفیت آموزشی را تحت تأثیر قرار می دهد. این یافته با یافته های پژوهش، ماهورا و همکاران (۲۰۱۶) "بررسی رابطه بین مشارکت والدین با افزایش کیفیت آموزشی و پیشرفت تحصیلی"؛ سارا کای و داسکین (۲۰۱۶) "بررسی رابطه بین امکانات خدمات آموزشی و کیفیت آموزشی: مطالعه تجربی از دانشگاه های شمالی قبرس"؛ مک کورمیک و همکاران (۲۰۱۳)؛ استنیکری (۲۰۱۳) و شیرازی و همکاران (۱۳۹۶) "بررسی نقش میانجی انتظارات والدین و مشارکت والدین در رابطه بین انتظارات معلمان با انگیزه پیشرفت تحصیلی" همسو است.

از مسائل اساسی آموزش و پرورش برخی کشورها، عدم وجود رابطه و ارتباطات نزدیک و لازم بین مدرسه و خانواده می باشد. سیستم آموزشی کشور ما نیز اگر چه قدم هایی در از پیش پا برداشتن این مشکل در سال های اخیر برداشته است، از این نقص مبری نشده است. در فصل چهارم سند تحول بنیادین آموزش و پرورش با عنوان هدف های کلان در بند ۵ این گونه

آمده است: افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به ویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی. بنابراین این نشان از اهمیت این پژوهش دارد لذا در ادامه، متناسب با یافته‌های این پژوهش چند پیشنهاد کاربردی ارائه شده است. جلب مشارکت اولیا در امور مدارس و جلب اعتماد آنها تا بدانند به آنها نگاه ابزاری ندارند و حضورشان صرفاً برای دریافت کمک‌های مادی نیست و نیازمند تخصص‌ها و قابلیت‌هایشان در زمینه‌های بهسازی مدارس است. تعیین گروه بندی از اولیا جهت مشارکت. (برای مثال گروه آموزشی، گروه مالی، گروه عمرانی و گروه پرورشی. و از هر کدام یک یک سر گروه تعیین و این سر گروه چند نفر از اولیا دیگر را در زیر مجموعه خود قرار داده و درباره مسائل گروه خود با مدرسه همکاری می‌کنند). بهسازی و تغییر محیط آموزشی از حالت‌های سنتی به جدید تا مکان را دانش آموز برای خود یک مکان دلچسب و زیبا ببیند تا رغبت آموزشی بهتر انجام شود. همکاری و ترغیب مادران و پدران دانش آموزان در مسائل آموزشی و درگیر کردن خانواده‌ها (برای آموزش بعضی از دروس از مادران دعوت کنند تا در کنار دانش آموزان آموزش ببینند و همکاری کنند).

منابع فارسی

- ادیب، یوسف و مردان اربط (۱۳۹۶). تجارب والدین از مشارکت در امر تحصیل فرزندان: یک تحقیق کیفی. مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز. ۱(۲۴)، ۶۹-۹۶.
- افضل‌خانی، مریم و عبدی پاکروان، مژگان (۱۳۹۲). بررسی شیوه‌های بهینه در مشارکت اولیا و مردم در مدارس. پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۹(۲)، ۱۲۷-۱۴۶.
- بربری، محمد جواد، راغفر، حسین، کلاتری، عبدالحسین و غفاری، غلامرضا (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی تأثیر توسعه آموزشی بر توسعه ایران و کشورهای منتخب. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۳۸(۱۱)، ۸۶-۱۳۶.
- پاهنگ، نظام‌الدین، مهدیون، روح‌اله و یاریقلی، بهبود (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن. دو فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه، ۱(۵)، ۱۹۳-۱۷۳.
- حبیبی، حمداله، پرداختچی، محمد حسن، ابوالقاسمی، محمود و قهرمامی، مجمد (۱۳۹۲). بررسی جو یادگیری محور مدرسه و ارتباط آن با اثر بخشی مدرسه. پژوهش‌های آموزش و یادگیری. ۲۰(۳)، ۱۱۸-۱۰۱.
- خدیوی، اسداله، دانشور، زرین و میرزایی، نوشین (۱۳۹۴). رابطه انگیزه پیشرفت مدیران با میزان مشارکت دبیران در تصمیم‌گیری دبیرستان‌های شهرستان ارومیه. علوم تربیتی، ۵(۲)، ۸۳-۱۱۵.
- خسروجردی، نرجس و محمودی، مسعود (۱۳۹۳). مدرسه، خانه ای امن برای زندگی کردن و زندگی آموختن. نهمین سمپوزیوم پیشرفت‌های فناوری، مشهد، ۲۹ آبان. کمیسیون اول: همایش ملی معماری، شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت خوانش هویت ایرانی.

- خلخالی، علی و قهرمانی شهربانو (۱۳۹۱). مدیریت کیفیت جامع، پیش بینی مقدار نهادی سازی کیفیت در مدارس. فصلنامه علمی پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۳(۲): ۱-۲۰.
- دهقان، حسین و سراجیان، مروارید مهدی (۱۳۹۷). رابطه سرمایه اجتماعی خانوادگی و مشارکت والدین در امور مدرسه با موفقیت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه پژوهش و خانواده. ۳(۱۴): ۷-۲۷.
- زاهدبابلان، عادل، کریمیان پور، غفار و دشتی، ادریس (۱۳۹۷). رابطه کیفیت زندگی در مدرسه و اشتیاق تحصیلی دانش آموزان با توجه به نقش واسطه‌ای خودپنداره تحصیلی. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۱۱(۳): ۳۱-۴۸.
- زراعتی ایده لو، رقیه (۱۳۹۲). بررسی تأثیر فعالیت‌های فوق برنامه بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از دیدگاه: مدیران، دبیران و دانش آموزان دبیرستانهای شهرستانهای استان تهران. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی.
- زنجانی زاده، هما، دانائی سنج، مجید و سلیمی نژاد، مهدی (۱۳۹۰). بررسی میزان مشارکت خانواده‌ها در مدارس استان خراسان رضوی و عوامل مؤثر بر آن. جامعه شناسی آموزش و پرورش، ۱۱(۱)، ۷۱-۱۰۱.
- ستاری، صدرالدین و جعفرنژاد، عبدالرضا (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر عدم کاربست وسایل کمک آموزشی در جریان یاددهی یادگیری از دیدگاه دبیران استان مازندران. فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی. ۲(۱): ۵-۲۰.
- سلیمانی، مهدی و سلیمانی نژاد اکبر (۱۳۹۴). بررسی تأثیر کتاب‌های کمک آموزشی بر رشد تحصیلی دانش آموزان ابتدایی از دیدگاه معلمان ابتدایی منطقه صوفیان، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روانشناسی.
- سیف نراقی، مریم و فریقی، سهیلا (۱۳۹۲). بررسی چگونگی تعامل اولیا، معلمان، دانش آموزان عادی و دیرآموز و رابطه آن با افت تحصیلی دیرآموزان در مدارس عادی، مجله تعلیم و تربیت، ۵(۱۳): ۱۴-۲۳.
- شاهدوستی، لیلیا (۱۳۹۰). نقش متغیرهای محیط خانه، پیشینه دانش آموز، جو مدرسه و فرایند تدریس در پیشرفت ریاضی دانش آموزان پایه سوم راهنمایی بر اساس مطالعات تمیز (۲۰۰۷). پایانامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید مدنی آذربایجان تبریز- ایران.
- شهرزاد بخشایش، فاطمه (۱۳۹۱). رویکرد علوم اجتماعی در سند تحول بنیادین. رشد آموزش علوم اجتماعی، ۱۵(۱): ۲۲-۳۰.
- شیرازی، رحیم، مهاجران، بهناز و قلعه‌ای، علیرضا (۱۳۹۶). بررسی نقش میانجی انتظارات والدین و مشارکت والدین در رابطه بین انتظارات معلمان با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه سوم استان آذربایجان غربی در سال ۹۴ - ۹۵. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۳(۳): ۲۴۹ - ۲۲۹.
- عباسی، نوشین (۱۳۹۳). ارزیابی و مقایسه کیفیت خدمات آموزشی ارائه شده در مدارس دولتی و غیر دولتی از دیدگاه دانش آموزان، پایان نامه دانشگاه الزهراء. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
- فضلی، رخساره (۱۳۸۹). فضای کلاس و کیفیت آموزی، رشد. ۱۲(۸): ۲۰-۲۳.

- قدسی، علی محمد، بلالی، اسماعیل و لطیفی پاک، ندا (۱۳۹۶). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی مؤثر بر میزان مشارکت اولیا در امور مدارس همدان. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۱۲ (۱)، ۸۱-۱۰۶.
- همایی، رضوان، حیدری، علیرضا و بختیارپور، سعید (۱۳۹۳). رابطه انگیزه پیشرفت، هوش هیجانی، هوش شناختی، سوابق تحصیلی و متغیرهای جمعیت شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان، یافته های نو در روانشناسی، ۴ (۱۲)، ۴۹-۶۳.
- یزدانی، فریدون و علی محمدی، نیروانا (۱۳۹۵). رابطه بین کیفیت فضای یادگیری مدارس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. کنفرانس بین المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اجتماعی.

منابع انگلیسی

- Akomolafe, M.J., Ogunmakin, A.O & Fasooto, G.M. (2013). The role of academic self- efficacy, academic motivation and academic self- concept in predicting secondary school Students academic performance. Journal of Educational and Social Research, 3(2), 335-342.
- Al-Taneiji, S. (2008). Students' Perceptions of Parental Involvement in United Arab Emirates Secondary Schools. Journal of Educational & Psychological Sciences, 9(02), 11-29.
- Cheung, K., Siu, M. Li, K. (2015). Collaboration between school and parents to foster information literacy: Learning in the information society, available at <http://www.elsevier.com>.
- Clark, C., Barbosa- Leiker, C., Gill, L. M & Nguyen, D. (2015). Revision and Psychometric Testing of the Incivility in Nursing Education (INE) Survey: Introducing the INE-R. Journal of Nursing Education, 54(6), 306-315.
- Gonzalez-DeHass, A. R., Willems, P. P., & Holbein, M. F. D. (2005). Examining the relationship between parental involvement and student motivation. Educational psychology review, 17(2), 99-123.
- Gottfredson, G., Gottfredson, D., Payne, A. & Gottfredson, . N. (2005). School climate predictor of school disorder: Journal of Research in Crime and Delinquency , 42 (4), 412-444.
- Hassan, G., & Cooray, A. (2015). Effects of male and female education on economic growth: Some evidence from Asia. Journal of Asian Economics, 36, 97-109.
- Cheng, A. L. F., & Yau, H. K. (2011). Principals' and teachers' perceptions of quality management in Hong Kong primary schools. Quality Assurance in Education.
- Liljeberg, J. F., Eklund, J. M., Fritz, M. V., & af Klinteberg, B. (2011). Poor school bonding and delinquency over time: Bidirectional effects and sex differences. Journal of Adolescence, 34(1), 1-9.

- McCormick, M. P., Cappella, E., O'Connor, E. E., & McClowry, S. G. (2013). Parent involvement, emotional support, and behavior problems: An ecological approach. *The Elementary School Journal*, 114(2), 277-300.
- Sarıkaya, M., & Daskın, M. (2016). Investigating the relationship between educational service facilities and educational quality: an empirical study from North Cyprus universities. *Ottoman: Journal of Tourism and Management Research*, 1(1), 181-205.
- Stanikzai, R. (2013). *Parental Involvement in Children's Education: A Gendered Perspective*.
- Uline, C., Tschannen-Moran, M. (2008), The walls speak: The interplay of quality facilities, school climate, and student achievement. *Journal of Educational Administration*, 46(1), 55-73.
- Waters, S. K., Cross, D. S., & Runions, K. (2009). Social and ecological structures supporting adolescent connectedness to school: A theoretical model. *Journal of School Health*, 79(11), 516-524.
- Wilkinson-Lee, A. M., Zhang, Q., Nuno, V. L., & Wilhelm, M. S. (2011). Adolescent emotional distress: The role of family obligations and school connectedness. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(2), 221-230.
- Woolley, M.E., Kpl, K.L. Bowen, G.L. (2009). The social context of school success for latino middle school students: Direct and indirect influence of teachers, family, and friends. *The journal of early adolescence*, 29, 43-70.